

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Wojciechowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Radosław Tomasz Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa M.B.

przeciwko Skarbowi Państwa – Prezesowi Sądu Rejonowego w D.

przy udziale Prokuratora Prokuratury Rejonowej w Będzinie

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 10 maja 2023 r.,

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu Rejonowego w Będzinie z 2 marca 2018 r., sygn. I C 1001/17:

- 1. oddala skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Skargą nadzwyczajną z 26 października 2021 r., Prokurator Generalny na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 89 § 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2021, poz. 154; dalej zamiennie: „u.SN”) zaskarżył, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego

państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrok Sądu Rejonowego w Będzinie z 2 marca 2018 r., I C 1001/17.

Prokurator Generalny powołując się na art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78. poz. 486 ze zm.), a mianowicie prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności wyrażonej w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jako prawa do sądu, poprzez rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w Będzinie, w wyniku niezastosowania się przez Sąd I instancji do przepisów o właściwości rzeczowej, w tej sprawie nieprzewidujących właściwości tego sądu;
2. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa procesowego, tj. art. 379 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 17 pkt 4⁴ k.p.c. poprzez wydanie orzeczenia przez Sąd Rejonowy w D. w sprawie, w której Sąd Okręgowy w K. jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu, co spowodowało, iż wyrok Sądu Rejonowego w Będzinie z 2 marca 2018 r., I C 1001/17, zapadł w warunkach nieważności postępowania, a przez to doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego i praw obywatela, albowiem do właściwości sądów okręgowych należą sprawy o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, a w oparciu o taką właśnie podstawę, Sąd Rejonowy w Będzinie rozpoznał sprawę powoda.

Skarżący na zasadzie art. 91 § 1 i art. 95 ust. 1 u.SN wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i zniesienie postępowania przed Sądem Rejonowym w Będzinie w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu rzeczowo Sądowi Okręgowemu w K., jako Sądowi I-ej instancji, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Prokurator Generalny przedstawiając stan faktyczny sprawy wyjaśnił, że pozwem z 16 kwietnia 2016 r. (sprecyzowanym m.in. pismem z 25 maja 2017 r.)

M.B. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezesa Sądu Rejonowego w D. kwoty 2000 zł. Dochodzona pozwem kwota stanowić miała rekompensatę za naruszenie prawa do bezpieczeństwa osobistego oraz rzetelnego procesu karnego i cywilnego. „Funkcjonariusze publiczni Sądu Rejonowego w D.” mieli – w ocenie powoda – dawać przyzwolenie na nielegalne działania administracyjne organów nadzoru budowlanego wobec użytkowników lokali obiektu wielorodzinnego położonego przy ulicy [...] w D.

W uzasadnieniu pozwu podniesiono, że w budynku położonym przy ulicy [...] w D. były prowadzone prace termoizolacyjne oraz wymiana okien drewnianych na okna z PCV. Podczas tych robót zrezygnowano z montażu kratki ścienny, a w ich zastępstwie zamontowano po jednym nawiewniku okiennym higrosterowanym we wszystkich pomieszczeniach kuchennych znajdujących się w budynku, w tym również w kuchni lokalu nr [...] zamieszkiwanego przez powoda i jego małżonkę. Rozwiązanie powyższe nie zapewniło dostatecznej wentylacji lokalu nr [...].

Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego decyzją z 26 maja 2014 r. nałożył na właścicielkę lokalu nr [...] mieszczącego się w budynku przy ulicy [...] w D. - M.C. obowiązek zamontowania w górnej części wszystkich okien nawiewników powietrza o regulowanym stopniu otwarcia.

Po rozpatrzeniu odwołania M.C. od ww. decyzji [...] Inspektor Nadzoru Budowlanego decyzją z 30 czerwca 2014 r. uchylił zaskarżoną decyzję i umorzył postępowanie przed organem I-ej instancji.

Decyzją z 13 sierpnia 2015 r. Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego stwierdził nieważność decyzji [...] Inspektora Nadzoru Budowlanego z 30 czerwca 2014 r., wskazując w uzasadnieniu decyzji, że nieprawidłowy stan techniczny budynku przy ulicy [...] w D. należało usunąć wydając stosowną decyzję w trybie art. 66 ustawy Prawo budowlane.

Decyzją z 16 października 2015 r. Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego utrzymał w mocy własną decyzję z 13 sierpnia 2015 r. wyjaśniając w uzasadnieniu, że obowiązek usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości w działaniu instalacji wentylacyjnych spoczywa na Wspólnocie Mieszkaniowej.

W kolejnych licznych pismach procesowych powód wskazywał na szereg spraw zakończonych zarządzeniami o zwrocie pozwu (I C .../16, I C .../16, I C .../16,

I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16) twierdząc, że w sprawach tych wyjmowano z akt wnioski dowodowe, a następnie wzywano do uzupełnienia nieistniejących braków formalnych pozwu.

W dalszej kolejności powołał też szereg spraw, w których odrzucono jego skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../16, I C .../17 i I C .../17) podnosząc, że rozstrzygnięcia te zapadły z naruszeniem przepisów o właściwości funkcjonalnej.

Następnie powołał postanowienia: Sądu Okręgowego w K. z 20 września 2017 r., VII Kz .../17 oraz Sądu Rejonowego w D. z 18 maja 2017 r., II K .../16, podnosząc, że został skazany za czyn, którego nie było, a także wskazał na kolejne postępowania karne (II Kp .../16, II Kp .../16 oraz II Kp .../16, II Kp .../16 i II Kp .../16), podnosząc, że pisma zawierające merytoryczne argumenty zostały pozostawione w aktach bez rozpoznania.

Powód wskazał również na toczące się przed Sądem Rejonowym w D. postępowania w sprawach: II W .../12, gdzie ostatecznie obwinioną uniewinniono, „lecz w oparciu o inną podstawę prawną niż rażące naruszenie art. 51 i 66 ustawy Prawo budowlane”, oraz II Kp .../16, które ma dotyczyć włamań do urządzeń elektroenergetycznych budynku położonego przy ulicy [...] i odcinania zasilania dla lokalu nr [...], co miało się odbywać za przyzwoleniem organów ścigania.

Postanowieniem z 22 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w K. uznał się niewłaściwym rzeczowo i sprawę przekazał według właściwości Sądowi Rejonowemu w D. W uzasadnieniu wyjaśniono, że do właściwości sądów okręgowych należą sprawy, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa 75 000 zł. W niniejszej sprawie powód określił wartość przedmiotu sporu na kwotę 2000 zł, co czyni właściwym do jej rozpoznania sąd rejonowy.

Postanowieniem z 21 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w K. wyłączył wszystkich sędziów Sądu Rejonowego w D. od rozpoznania niniejszej sprawy, a do jej rozstrzygnięcia wyznaczył Sąd Rejonowy w B.

Podczas rozprawy z 15 grudnia 2017 r. powód wyjaśnił, że uczestniczył w postępowaniach administracyjnych dotyczących budynku położonego przy ulicy

[...] jako pełnomocnik swojej żony, która jest właścicielem lokalu nr [...] mieszczącego się w tym budynku. Działania organów nadzoru budowlanego określił jako nielegalne, zarzucając Prezesowi Sądu Rejonowego w D. ich tolerowanie. Wysokość szkody określił na 2000 zł poprzez odwołanie się do kosztów nabycia i montażu uszkodzonego poprzez montaż nawiewnika okna oraz wykonania nawiewu ściennego.

Sąd Rejonowy w Będzinie wyrokiem z 2 marca 2018 r. oddalił powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu wyjaśniono, że do oceny odpowiedzialności Skarbu Państwa zastosowanie znalazły przepis art. 417 § 1 k.c. oraz art. 417¹ § 2 k.c. Mimo że powód dalece nieprecyzyjnie określił ramy przedmiotowe swojego roszczenia odszkodowawczego, to wyraźnie odwołał się do postępowania sędziów w ramach przysługujących im kompetencji orzeczniczych, znajdujących odzwierciedlenie w treści wydanych orzeczeń kończących postępowania sądowe.

Sąd Rejonowy ocenił przy tym, że powód nie zdołał wykazać przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej na gruncie powołanych przepisów. Przede wszystkim powód nie legitymował się prejudykatem, o którym stanowi art. 417¹ § 2 k.c., a co więcej nie wykazał szkody oraz związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem powodującym szkodę a szkodą.

Sąd Rejonowy podkreślił, że M.B. nie jest właścicielem lokalu nr [...] mieszczącego się w budynku położonym przy ulicy [...]. Wszelkie działania faktyczne w postaci wymiany okien, termomodernizacji, montażu nawiewników dotyczyły lokalu, który nie stanowił własności powoda. Również szkoda, która w trakcie tych prac powstała została wyrządzona w tymże lokalu. Powód – zgodnie z obowiązkiem tak procesowym, jak i materialnym – winien wykazać, że szkoda ta powstała w jego mieniu. Winien zatem udowodnić, że jest właścicielem lokalu lub też w przypadku, gdyby nie udało mu się tej okoliczności wykazać, winien udowodnić, że szkoda spowodowała uszczerbek majątkowy w jego mieniu, które mogło stanowić np. część wyposażenia mieszkania.

Powód na rozprawie 23 lutego 2018 r. oświadczył, że właścicielką lokalu nr [...] jest jego żona M.C. Wprawdzie już w toku postępowania i po pierwszej rozprawie

złożył do akt pełnomocnictwo procesowe udzielone mu przez żonę, a datowane na 19 lutego 2018 r., jednakże nie mogło ono zmienić układu osobowego tego procesu, a powód nie wnosił o zastosowanie art. 196 § 1 k.p.c. W konsekwencji Sąd Rejonowy uznał, że M.B. występował w sprawie w imieniu własnym.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy wyjaśnił, że powód nie wykazał w jakikolwiek sposób samej szkody i jej wysokości. Podał jedynie szacunkową wysokość szkody – nie złożył np. rachunków za zakup nowego okna i jego montaż. Wprawdzie wniósł o skorzystanie z opinii biegłego sporządzonej w styczniu 2015 r. dla celów innego postępowania, jednak opinię tą oceniono jako nieprzydatną, gdyż dotyczyła zasadności zamontowania nawiewników higrosterowanych (spełnienia przez nie norm wentylacyjnych), a nie wysokość szkody.

Postanowieniem z 11 października 2018 r. Sąd Okręgowy w K. odrzucił apelację M.C. jako pochodzącą od osoby nieuprawnionej i oddalił wniosek pozwanego w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego.

Postanowieniem z 29 października 2018 r. Sąd Okręgowy w K. odrzucił zażalenie powoda na ww. postanowienie z 11 października 2018 r.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej, Prokurator Generalny podniósł, że zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w Będzinie wydany został niezgodnie z przepisami art. 379 pkt 6 k.p.c. w zw. z art. 17 pkt 4⁴ k.p.c. i art. 386 § 2 k.p.c., albowiem zapadł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu, a zatem w warunkach nieważności postępowania.

Dodatkowo Prokurator Generalny przedstawił argumentację na poparcie twierdzeń o wystąpieniu w sprawie przesłanki ogólnej, wskazując, że opisane powyżej uchybienie wykazuje większą wagę niż stabilność prawomocnego orzeczenia sądowego.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną Skarb Państwa – Prezes Sądu Rejonowego w D. reprezentowany przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwany zakwestionował twierdzenia Prokuratora Generalnego jakoby zaskarżone orzeczenia miało zapaść w warunkach nieważności

postępowania. Do rozpoznania przedmiotowej sprawy – ze względu na wartość dochodzonego odszkodowania – właściwy rzeczowo był sąd rejonowy. W sprawie I C 1001/17 Sądu Rejonowego w Będzinie powód nie dochodził odszkodowania za wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia, a dochodził odszkodowania za uszkodzenie okna w związku z nałożonym na właścicieli lokali użytkujących gaz w budynku przy ulicy [...] w D. obowiązku zastąpienia nawiewu ściennego alternatywnym montażem nawiewników higrosterowanych. Nadto pozwany podniósł, że skarżący nie podołał obowiązkowi wykazania materialnej podstawy ogólnej wystąpienia ze skargą nadzwyczajną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I.

Skarga nadzwyczajna podlega oddaleniu.

1. Przesłanki kontroli nadzwyczajnej określają bezpośrednio przepisy art. 89 do art. 95 u.SN. Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji kontroli nadzwyczajnej miało na celu zarządzenie podnoszonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, ograniczeniom skargi konstytucyjnej, która nie pozwalała na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprawdzie zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można było czynić zarzutu niekonstytucyjności (zob. sygnalizacja pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego dokonana 12 marca 2003 r., S 1/03, OTK ZU 2003, nr 3, poz. 24). Skarga nadzwyczajna została wprowadzona celem zarządzenia temu deficytowi nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa do sądu (zob. wyrok pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2003 r., P 11/02, pkt 5) afirmując w ten sposób zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 16 czerwca 2021 r., I NSNc 176/20; z 28 września 2021 r., I NSNc 107/21).

Skarga nadzwyczajna została jednak ukształtowana jako środek uzupełniający, a nie zastępujący inne nadzwyczajne środki zaskarżenia.

Jest ona „wentylem bezpieczeństwa”, środkiem absolutnie ekstraordynaryjnym, który winien być wnoszony przez uprawniony podmiot tylko we wskazanych w ustawie sytuacjach (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2020 r., I NSNc 41/19; postanowienie Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2021 r., I NSNc 61/20), kiedy skorygowanie prawomocnego orzeczenia w celu zapewnienia zgodności z zasadami konstytucyjnymi przy pomocy innych środków nadzwyczajnych nie jest już, bądź nigdy nie było, możliwe (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 września 2021 r., I NSNc 104/21).

2. Chociaż skarga nadzwyczajna poszerza istniejącą gamę nadzwyczajnych środków zaskarżenia, sama w sobie została ukształtowana w ustawie o Sądzie Najwyższym jako instrument o wąskim zakresie stosowania. Może być ona wniesiona wyłącznie przez podmioty szczególnie do tego legitymowane (art. 89 § 2 u.SN, art. 115 § 1a u.SN).

Sprecyzowany został zakres przedmiotowy skargi nadzwyczajnej. Może zostać ona wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewniania zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN) i to tylko w sytuacji, gdy będzie można ją dodatkowo oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (tj. naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji; rażące naruszenie prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie; oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego).

Przepis art. 89 § 1 u.SN precyzyjnie wymaga, aby korekta orzeczenia, która ma nastąpić w trybie postępowania zainicjowanego skargą nadzwyczajną, nie tylko wynikała ze stwierdzenia zaistnienia którejś z przesłanek z art. 89 § pkt 1-3 u.SN, ale wiązała się również z koniecznością zapewnienia stanu zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN. Zastosowana przez ustawodawcę konstrukcja normatywna tego przepisu,

w szczególności użycie łącznika „o ile” wskazuje, że nieodzowne jest traktowanie tych podstaw skargi nadzwyczajnej w sposób rozłączny, tj. wymogiem zarówno dopuszczalności, jak i zasadności skargi nadzwyczajnej jest wskazanie (oraz wykazanie) zmaterializowania się zarówno podstawy ogólnej skargi nadzwyczajnej (konieczność „zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”), jak i podstawy szczegółowej wskazanej w pkt 1-3 § 1 art. 98 u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19; wyroki Sądu Najwyższego: z 25 listopada 2020 r., I NSNc 12/20; z 12 maja 2021 r., I NSNc 2/21). To właśnie konieczność zapewnienia zgodności orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej stanowi pierwotną przesłankę skargi nadzwyczajnej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 119/20; z 12 maja 2021 r., I NSNc 2/21).

Jeżeli odwołanie się do potrzeby zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie ma mieć tylko deklaratorywnego charakteru, a warunek ten nie ma stanowić czysto ornamentacyjnego elementu skargi nadzwyczajnej, nie posiadającego w rzeczywistości większego znaczenia procesowego, to w wymogu tym należy się dopatrywać obowiązku wskazania stanu – wywołanego zaskarżonym orzeczeniem – naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, czyli – innymi słowy – uchybienia, stanowiącego podstawę zarzutu skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienie z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19).

Oznacza to, że autor skargi nadzwyczajnej powinien wskazać (ale także wykazać) uchybienie konkretnej zasadzie demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i sprecyzować to uchybienie w umotywowanym zarzucie skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19; z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19; wyroki Sądu Najwyższego z 25 listopada 2020 r., I NSNc 12/20; z 12 maja 2021 r., I NSNc 2/21).

Tym samym podstawowy warunek dopuszczalności skargi nadzwyczajnej opisany w art. 89 § 1 *in principio* u.SN – uwzględniający charakter nadzwyczajnego

środka zaskarżenia, który jest przecież skierowany przeciwko konkretnemu, prawomocnemu orzeczeniu sądu powszechnego (lub sądu wojkowego) – powinien być rozumiany jako wymóg wykazania przez podmiot wnoszący skargę nadzwyczajną uchybienia w postaci niezgodności zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (naruszenia przez zaskarżone orzeczenie zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej), uzupełnionego o wskazanie zmateralizowania się jednego (lub więcej) spośród uchybień stypizowanych w pkt 1-3 § 1 art. 89 u.SN (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 25 listopada 2020 r., I NSNc 12/20; z 12 maja 2021 r., I NSNc 2/21).

Skarżący nie może zatem ograniczyć się wyłącznie do mechanicznego przytoczenia określeń nawiązujących do wskazanych przez ustawę podstaw skargi nadzwyczajnej: jest obowiązany przywołać i umotywować podstawy wniesienia skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.) – ciąży na nim obowiązek podania w *petitum* środka zaskarżenia i uzasadnienia także tego, na czym (na gruncie realiów konkretnej sprawy) miałyby polegać naruszenie, o którym mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19; wyroki Sądu Najwyższego z 25 listopada 2020 r., I NSNc 12/20; z 12 maja 2021 r., I NSNc 2/21). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko którejs spośród szczegółowych podstaw skargi (art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN), ale również wykazania, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej (art. 89 § 1 *principio* u.SN). Chodzi o wyjaśnienie, z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. W uzasadnieniu podstawy ogólnej skargi nadzwyczajnej należy konkretnie wykazać, na czym polega niezgodność zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w szczególności przez: wskazanie naruszonej zasady pochodnej wywiedzionej z art. 2 Konstytucji oraz sposobu jej naruszenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2020 r., I NSNp 3/19).

Jak wielokrotnie już wskazywał Sąd Najwyższy, skarga powinna więc zawierać przytoczenie podstaw oraz wyodrębniony wywód – uzasadnienie podstaw

skargi. Samo powołanie się na podstawę ogólną i na jedną z trzech podstaw szczególnych, bez konkretnego wyjaśnienia, dlaczego wymagają one wzruszenia orzeczenia w danej sprawie, nie jest uzasadnieniem skargi, lecz co najwyżej przytoczeniem podstaw. Skarżący powinien rzeczowo i wyczerpująco wyjaśnić, na czym polega naruszenie prawa. W przeciwnym razie ocena zasadności skargi nadzwyczajnej nie jest w ogóle możliwa, samo zaś pismo pozostaje tylko namiastką środka zaskarżenia. Brak wyczerpującego i spójnego uzasadnienia podstaw, na których Skarżący opiera skargę, stanowi wadę dyskwalifikującą pismo procesowe oraz musi prowadzić do odrzucenia skargi bez wzywania strony skarżącej do usunięcia braków (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 28 września 2020 r., I NSNc 51/19 i przywołane tam orzecznictwo; z 22 czerwca 2022 r., I NSNc 309/21; wyrok Sądu Najwyższego z 24 listopada 2021 r., I NSNc 54/21).

3. Dopuszczalność skargi nadzwyczajnej uzależniona została poza tym od spełnienia szczególnych ustawowych warunków (określonych w art. 90 u.SN) oraz przewidziany został ustawowy termin na jej wniesienie (art. 89 § 3 u.SN oraz art. 115 § 1 u.SN).

Wszystkie powyższe ograniczenia są bezpośrednio związane z takim określeniem charakteru skargi nadzwyczajnej, że jej funkcjonowanie w systemie prawnym wprowadza istotne odstępstwo od konstytucyjnej zasady stabilności stosunków prawnych ukształtowanych prawomocnymi orzeczeniami sądowymi (art. 2 i art. 45 Konstytucji) (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 199/21).

II.

4. Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej na wyrok Rejonowego w Bedzinie z 2 marca 2018 r., I C 1001/17, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, iż w sposób nie budzący wątpliwości orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny.

Zaskarżony wyrok jest również prawomocny, bowiem zgodnie z art. 363 § 1 k.p.c. orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. W przedmiotowej

sprawie nie wniesiono skutecznie środka zaskarżenia, w konsekwencji wyrok uprawomocnił się.

Sąd Najwyższy podziela też pogląd Skarżącego, że zaskarżony wyrok nie może zostać wzruszony w żadnym innym trybie. Z akt sprawy nie wynika również, by od zaskarżonego orzeczenia wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 u.SN).

5. W świetle art. 89 § 3 u.SN biorąc pod uwagę datę wydania i uprawomocnienia zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia nie budzi wątpliwości legitymacja Prokuratora Generalnego do wniesienia skargi nadzwyczajnej, podobnie jak dochowanie terminu na jej wniesienie. Skarga została złożona przed upływem pięcioletniego terminu, o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN, wobec tego nie było konieczności powoływania się również na art. 115 § 1 oraz § 1a u.SN, zgodnie z którymi, w okresie 6. lat od dnia wejścia w życie u.SN, tj. od 3 kwietnia 2018 r. skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r.

6. Skarżący formułując zarzuty wyjaśnił na czym w jego ocenie polegało w przedmiotowej sprawie rażące naruszenie prawa procesowego. Odnosił się także do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne pozwalające na jej rozpoznanie.

7. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania jednej z przesłanek szczególnych skargi za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna) (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

III.

8. Przechodząc do przesłanek szczegółowych, w pierwszej kolejności

zauważyć należy, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy, uwzględniając sposób sformułowania zarzutów, niezbędne jest łączne rozpoznanie obu sformułowanych w *petitum* skargi zarzutów. Punkt wyjścia będą przy tym stanowiły rozważania dotyczące naruszenia przepisów proceduralnych, które skutkować miało – stosownie do art. 379 pkt 6 k.p.c. – nieważnością postępowania. Zasadność zarzutu naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP uzależniona będzie zaś od stwierdzenia rażącego naruszenia przepisów postępowania. Skarżący podniósł bowiem, że sąd rejonowy rozpoznał sprawę należącą do właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu (art. 17 pkt 4⁴ k.p.c.), czego skutkiem było wydanie orzeczenia w warunkach nieważności postępowania, a w konsekwencji naruszenie zagwarantowanego w Konstytucji prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności (art. 45 Konstytucji RP).

9. Uważna analiza akt sprawy prowadzi do wniosku, że sformułowany w treści skargi nadzwyczajnej zarzut naruszenia przepisów procesowych skutkującego nieważnością postępowania jest trafny.

W treści uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego w B. jednoznacznie wskazano, że zgłoszone przez powoda żądanie zostało ocenione przez pryzmat przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa określonych w art. 417 § 1 k.c. oraz art. 417¹ § 2 k.c. Sąd orzekający wyjaśnił przy tym, że choć powód mało precyzyjnie określił ramy przedmiotowe dochodzonego roszczenia, to jednak wyraźnie odwołał się do postępowania sędziów w ramach przysługujących im kompetencji orzeczniczych, co uzasadniało przyjęcie za podstawę rozstrzygnięcia powołanych wyżej przepisów.

Sąd Najwyższy nie podziela przy tym odmiennej oceny zaprezentowanej przez pozwanego w odpowiedzi na skargę. Istotnie podczas rozprawy 15 grudnia 2017 r. powód określił wysokość dochodzonego roszczenia odszkodowawczego poprzez odwołanie się do wartości okna, które miało zostać uszkodzone w wyniku montażu nawiewnika higrosterowanego. Fakt ten nie przesądza jednak o podstawie prawnej dochodzonego przez powoda roszczenia odszkodowawczego. Powód wielokrotnie podnosił, że źródła odpowiedzialności pozwanego Skarbu Państwa – Prezesa Sądu Rejonowego w D. upatruje w „przyzwalaniu” czy też

„tolerowaniu” przez sędziów Sądu Rejonowego w D. nielegalnych w jego ocenie działań organów nadzoru budowlanego. W toku procesu – w kolejnych pismach procesowych – powoływał też liczne sygnatury spraw toczących się przed Sądem Rejonowym w D., w których zapadały niekorzystne dla niego rozstrzygnięcia.

W świetle powyższego przyjąć należy, że przedmiotem rozstrzygnięcia w sprawie było roszczenie o odszkodowanie za niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej, w tym w szczególności za wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia.

Dla spraw o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem ustawa zastrzega właściwość sądu okręgowego (art. 17 pkt 4⁴ k.p.c.). Rozstrzygnięcie przez sąd rejonowy sprawy należącej do właściwości sądu okręgowego bez względu na wartości przedmiotu sporu skutkuje zaś – stosownie do art. 379 pkt 6) k.p.c. – nieważnością postępowania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto przy tym, że nieważność postępowania w sprawie, w której sąd rejonowy orzekł mimo właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu, zachodzi także wtedy, gdy sprawa została mu przekazana przez sąd okręgowy na podstawie art. 200 k.p.c. (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11).

Skoro sprawa objęta skargą – jako mająca za przedmiot roszczenie o odszkodowanie za wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia – należała do właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu, to jej rozpoznanie przez sąd rejonowy niewątpliwie stanowiło naruszenie przepisów o właściwości rzeczowej prowadzące do nieważności postępowania. Naruszenie przepisów postępowania należy przy tym ocenić jako „rażące”, tj. na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2020 r., I NSNc 34/20).

10. W konsekwencji powyższych rozważań jako zasadny jawi się również zarzut z punktu 1 *petitum* skargi, tj. zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Naruszenia płynącego z powołanego przepisu prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej Prokurator upatrywał w rozstrzygnięciu przez sąd rejonowy sprawy należącej bez względu na wartości przedmiotu sporu do właściwości sądu

okręgowego. Zarzut naruszenia przepisów o właściwości rzeczowej sądu skutkującego nieważnością postępowania okazał się zasadny, co pociąga za sobą również zasadność zarzutu naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Przyjąć należy, że na skutek wydania orzeczenia w warunkach nieważności postępowania, doszło również do naruszenia gwarantowanego Konstytucją RP prawa do sądu i powiązanego z nim ściśle prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej.

11. Z uwagi na fakt, że zarzut rażącego naruszenia przepisów o właściwości rzeczowej sądu skutkującego nieważnością postępowania okazał się uzasadniony, należało w dalszej kolejności ocenić czy zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej uzasadnia uchylenie zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia.

Na wstępie podkreślić należy, że zasada demokratycznego państwa prawnego wyraża między innymi konieczność zapewnienia pewności co do prawa. Postępowania nadzwyczajne, mające służyć wzruszeniu prawomocnych orzeczeń sądowych, dotyczyć powinny tylko najistotniejszych i najbardziej rażących wad wyroków bądź postanowień, a także takich wad postępowania. Nie mogą one bowiem zastępować kontroli instancyjnej i prowadzić do ponownego rozpoznania sprawy (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 5 października 2017 r., II FSK 1286/17), co odpowiadać powinno konstytucyjnej zasadzie proporcjonalności.

Realizacja zasady proporcjonalności w kontekście art. 89 § 1 u.s.n. winna z jednej strony uwzględniać dążenie do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), nakazujące eliminować istotne wady prawomocnych orzeczeń sądu powszechnego lub wojskowego stypizowane w punktach 1-3 tego przepisu, z drugiej zaś strony musi uwzględniać istotną, konstytucyjną wartość pewności prawa, której immanentnym elementem jest ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP).

Rozpatrując zatem konieczność zmiany lub uchylenia prawomocnego wyroku jako wymogu płynącego z obowiązywania zasady państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zauważyć należy konflikt

wartości, który musi zostać rozstrzygnięty poprzez odwołanie się do zasady proporcjonalności, przy czym kluczowe znaczenie będzie miała proporcjonalność *sensu stricto* wyrażająca się w wyważaniu między koniecznością ochrony powagi rzeczy osądzonej, a koniecznością ochrony integralnie rozumianej zasady demokratycznego państwa prawnego jako przestrzeni urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20). O ile więc ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy zauważyć należy, że o ile w przedmiotowej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów procesowych, o tyle w ocenie Sądu Najwyższego nie można dopatrzyć się przy uwzględnieniu okoliczności sprawy uchybienia zasadzie demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Nie ulega wątpliwości, że wyrok Sądu Rejonowego w Będzinie z 2 marca 2018 r. zapadł z rażącym naruszeniem prawa, jednak samo rozstrzygnięcie jawi się jako odpowiadające prawu. Sąd Rejonowy trafnie ocenił, że żądanie pozwu nie zasługiwało na uwzględnienie wobec nieudowodnienia przez powoda przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Wniosek ten zdaje się potwierdzać także sama treść skargi, w której nie wywiedziono zarzutów dotyczących treści rozstrzygnięcia, a skargę oparto wyłącznie na zarzucie naruszenia przepisów o właściwości sądu.

Jakkolwiek w toku postępowania odwoławczego, w przypadku podniesienia zarzutu nieważności postępowania, skarżący nie musi wykazywać, że uchybienie sądu mogłoby mieć wpływ na rozstrzygnięcie, a sąd drugiej instancji zobligowany jest do wydania orzeczenia kasatoryjnego, bez względu na to, czy po ponownie przeprowadzonym postępowaniu doszłoby do takiego samego merytorycznego rozstrzygnięcia, to w przypadku postępowania wywołanego skargą nadzwyczajną,

konieczne jest wykazanie konieczności uchylecia orzeczenia z uwagi na zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 15 września 2021 r., I NSNc 9/21). Samo wydanie w niniejszej sprawie orzeczenia z rażącym naruszeniem prawa nie uzasadnia jeszcze uchylecia orzeczenia celem zapewniania jego zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Uchylenie takie, wobec wyżej przedstawionej argumentacji dotyczącej pozostałej prawidłowości wyroku Sądu Rejonowego w B. nie odpowiadałoby zdaniem Sądu Najwyższego, konstytucyjnej zasadzie proporcjonalności. Wążąc poszczególne wartości konstytucyjne w rozpatrywanej sprawie, Sąd Najwyższy przyznaje pierwszeństwo konstytucyjnej wartości pewności prawa, której immanentnym elementem jest ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP).

12. Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 *in fine* u.SN. oddalił skargę nadzwyczajną. Jednocześnie, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.